

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Compendivm Concertationis, Hvivs Secvli Sapientivm Ac Theologorum, super erroribus moderni temporis

Bundere, Jan van den

Venetijs, 1548

De spe & fiducia bonoru[m] operum, ti. 5

urn:nbn:de:hbz:466:1-36077

DE SPE ET FIDV CIA BONO
RVM OPERVM. TIT. V.

ARTICVLVS I.

RHET. **D**E fide iam tractatum est, ad spem iam tran
seamus: quam cum fide conuenire non am
bigimus.

THEO. Spem aliam esse à fide uirtutem asserimus, cum magi
stro in tertio, dist. 26. dicente. Spes, est certa expectatio su
turae beatitudinis, ex meritis & gratia proueniens. Non in
conuenit tamen spem à fide prodire. Nam uoluntas in in
cognitum ferri nequit. Proponit uerò fides à quo & quid
sperandum sit. Art. 2.

RHET. Nos ex diffinitione spei resecamus illam parti
culariam, ex meritis, solū ex gratia sperantes pro
pter Dei promissionem, quæ falli aut fallere negr.
Si nanque operibus uel meritis nostris innitatur
spes: non erit certa expectatio, cum opera nostra
incerta sint, caduca & uana.

THEO. Non secludimus à spe, Dei promissionem, quā ex gra
tia præter omne nostrum meritum nobis fecit Deus. Est
enim Dei promissio, principale cui spes innititur. Verū
quia non omnibus, sed suam uoluntatem facientibus pro
missa dabit dominus: ut spē à præsumptione secernamus, di
cimus spei expectationē et ex meritis prouenire.

Promiserat nanque Deus filijs Israel de Aegypto mi
grantibus terram promissionis. Quia uerò rebelles facti
sunt & increduli, de sexcentis milibus uirorum, duo duntaxat
ingressi sunt. Non quia Deus irritam fecerit suam pro
missionem: sed quia adeptione indignos se præstiterant.

habet Hiero. ad Dardanum, terrā promissionis secundum anagogem exponens. Ego (inquit) fatebor hæc tibi promissa (non tradita) si obseruasses mandata Dei, & in præceptis illius ambulasses. Si non pro omnipotenti Deo, coluisses Beelphegor, & Baal, & Beelzebub, & Chamos. Quos quia prætulisti deo, omnia quæ tibi promissa fuerant, perdidisti. Et mihi in euangelio promittuntur regna cælorum: quæ instrumentum uetus omnino non nominat. Sed si non fecero quæ præcepta sunt, nequaquam erit culpa in promittente: sed in me, qui promissum accipere non merui. Vbi enim operatio præponitur ad eligendum, qui operari renuis, frustra cupias quod propositū est. Ait. n. Matt. 16. Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Et Paulus ait: Non coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Spem quoque ex 2. Tim. 2 operibus bonis concludit dicens: Nostra conuersatio in cœ Philip. 2 lis est. Vnde & saluatorem expectamus dominum nostrū Iesum Christum. Et iterum. Scientes quòd tribulatio patiē Rom. 5. tiam operatur: Patientia autem probationē: Probatio uerò spem. Ioannes hoc confirmat dicens. Si cor nostrum non 1. Ioan. 3 reprehenderit nos fiduciā habemus ad Deum. His subscribit & Chrysostr. super Mattheum in opere altero hom. 5. dicens. Vnusquisque nostrum nulla in re alia spem suam, nisi post Dei misericordiā in morum honestate constituat. Et rursus in Mattheum hom. 66. super illo: Non est meū dare uobis, &c. Dominus (inquit) illos compellebat in gratia Dei primū: deinde in laboribus proprijs omnē salutem & gloriæ spem reponere, idē super Ioannem hom. 20.

Vides itaque quomodo spes bonis operibus, nedum diuine misericordiæ soli nitatur. Quamobrem quæ bona opera non habet in actu, uel in uoto, non spes, sed

DE SPE ET FIDV. BONO. OPE.

Prou. 10. præsumptio dicenda uenit, secundum illud Salamonis: ex-
Hie. 7. peccatio iustorum letitia Spes impiorum peribit. Et domi-
 nus per Hieremiam ait: Nolite confidere in uerbo manda-
 cij dicentes, templū domini, templum domini est. Quoniā
 si benedixeritis uias uestras, & studia uestra: habitabo uo-
 biscum in loco isto. Et Esaias. Ecce (inquit) non est abbre-
Esai. 59. uiata manus domini, ut saluare nequeat. Neque aggrauata
 est auris eius, ut non exaudiat. Sed iniquitates uestræ diui-
 serunt inter uos, & Deū uestrū. Et peccata uestra abscon-
 derūt faciē eius à uobis, ne exaudiret. Art. 3.

Si spes etiā nostris inniti & inhærere debeat
REHT. operibus, incerta erit spes nostra. Quia opera no-
 stra ēt queque optima, ignorare iubemur: attestā-
 te Iob & dicēte. Si simplex fuero, hoc ipsū igno-
Iob. 9. rabit anima mea.

Formidare quidē nobis licet, non de Dei bonitate diffi-
THEO. dendo, sed de conscientie nostræ tranquillitate, ac serenita-
 te ambigendo, secundum illud. Nescit homo, utrum amore,
 uel odio dignus sit. Sed omnia in futurum seruantur in ceera
Eccle. 9 ta. Voluit & hoc sapiens, dum ait. De propiciatu peccato-
Eccli. 5. rum, noli esse sine metu. Et Paulus. Nihil, inquit, mihi con-
1. Cor. 4. sciū sum: sed non in hoc iustificatus sum. Et Regius pro-
Psalms pheta. Delicta quis intelligit? Iob quoque dixit. Si lotus fue-
Iob. 9. ro quasi aquis uiuis, & fulserint uelut mandissimæ manus
 meæ: tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me
Iohel. 2. uestimenta mea. infra, titu. 14. artic. 5. Et ob hoc ait Iohel
 propheta. Conuertimini ad dominum Deum uestrū, quia
 benignus & misericors est: patiens & multæ misericor-
 diæ, & præstabilis super malitia. Quis scit si conuertatur,
 & ignoscat, & relinquat post se benedictionem? Art. 4.

Oportet in ecclesia extirpare doctrinam, ex qua R H E T.
 concipiāt pñ certam spem salutis: Ideo que theo-
 logi infeliciter consulunt hominibus, dum iubēt
 dubitare, utrū cōsequātur remissionem peccato-
 rū. Nos autē certā fiduciā damus, dū dicimus ex
 euāgelio sufficere credere, quòd gratis pp̄ Xp̄um
 datur remissio peccatorū.

THEO.

Vide ne cum illis seducaris quibus ait Esaias. Popule
 meus, qui beatum te dicunt ipsi te decipiunt. Et Hiero. cō-
 tra Ioui. lib. 2. cap. 48. Sēper, inquit, pseudoprophetae dul-
 cia pollicentur, & ad modicum placēt. Amara est ueritas:
 & qui eam pr̄dicant, replentur amaritudine. Docet hoc
 patenter prophetia Michee contra Sedechiam prophetā-
 tis, corā regibus Iosaphat & Achab.

Esaias. 3.

3. Reg. 22.

Vbi docet, quāso, euangelium quòd solum sufficit crea-
 dere, quòd gratis propter Christum datur remissio pecca-
 torum? Quare, & non inuenies. Credere quidem oportet
 per Christum gratis remitti peccatū: Sed hoc non suffice-
 re probaui, & probabo. Quis enim sanæ mentis asseret ei,
 cui ī animo placet, peccatū ipsum remitti, quia credit quòd
 propter Christum gratis donatur? Remittit quidem Chri-
 stus gratis peccatum: sed non omnibus, etiam credentibus.
 Nam gratia cum exitiali peccato coire non ualet: sequitur
 profectō, Huic placet peccatum exitiale: ergo iniustus est.
 Et rursus: per te, is credit sibi gratis per Christum dimitti
 peccatū: Ideo peccatū remissum est. Quamobrem eris iu-
 stus et iniustus: iustus qui dē, q̄a credit sibi donatū peccatū.
 Iniustus autem, quia ei adest adhuc complacentia delicti.

Certam etiam dicimus esse in ecclesia doctrinā, ex qua
 concipiunt pñ firmam spem salutis certitudine spei, non au-

DE SPE ET FIDV. BONO. OPE.

tem euidentiæ. Nam ex fide certum est Deum uelle & pos-
se peccata remittere. An uerò digni simus, quibus peccata
donentur, licet nobis ambigere. Confirmat hoc Hiero. in
4. re. 20 dialogo contra Pelagi. hæresim, epist. 16. adducens illud
Ezechie. Obsecro domine memento quomodo ambulau-
erim in conspectu tuo, in ueritate & corde perfecto. Fle-
uitq; Ezechias fletu magno. Certè (inquit) iustus erat Eze-
chias & corde perfecto. Iturus erat ad dominũ. Plorare ni-
debut. Quæris rationem fletuum? Si cogitaueris hominẽ,
non miraberis causas doloris. Nullus enim intrepidus uen-
dit ad iudicium domini, habens conscientiam peccatorum.
Quamobrem precatus est & Dauid inquiens. Non intres
in iudiciũ cum seruo tuo domine quia non iusti ficabitur in
conspectu tuo omnis uiuens. Omnis præterea incertitudo
non ex diffidentia de Deo sed ex nostra prouenit indispo-
sitione. Dubitare nãque de Dei bonitate aut misericordia,
blasphemia est. Non autẽ si formidet se gratia quis indi-
gnum, aut imparatum. In nobis quippe causa est timoris:
in Deo uerò causa fiducia est. Art. 5.

R H E T. Qui dubitat utrum peccata sibi remittantur pro-
pter Christum, contumelia afficit Christũ: nõ cre-
dens eum nobis propiciatorem datum.

T H E O. Qui diffidit desperans de dei bonitate, aut misericordia
nõ fidẽs diuinis promissis, maiusue existimãs scelus suum,
quã ut ueniã mereatur: is contumeliã facit diuinæ bonitati.
Quamobrem Cain & Iudas non tam homicidio, quã de-
spiratione Deum offenderunt. Veniam profectò dominus
Ezec. 18. repromisit. Quacunque hora (extremam etiam non seclu-
dens) impius auerteret se ab impietate sua, & faceret iusti-
tiam, omnium iniquitatum eius non recordaretur. Si uerò

formidet quis ne forte se ex toto corde ad Deum conuertentur, diuinae bonitati aut misericordiae non derogat. Qui timet ne forte animus suus peccato adhuc inhaereat, diuinae promissioni non obuiat. Veniam namque peccatorum re-promisit dominus: sed se à peccato ueraciter auertentibus, atque ex toto corde ad deum se conuertentibus, ut testantur Ezechiel & Iohel, ut habitum est. Hoc consonat cum eo quod ait Gregorius lib. 3. cap. 5. moralium. Ante terribilis iudicis subtile atque incomprehensibile examen non solum mala quae commisimus, sed ipsa etiam si qua in nobis sunt bene gesta timeamus. Quia saepe in iusto iudicio culpa esse deprehenditur, quod uirtus ante iudicium putatur. Et unde expectatur pia merces, inde supplicium iuste sequitur ultionis. Hoc attendit sanctissimus ille Iob, dum ait. Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti. Et iterum: Si iustificare me uolueris, os meum condemnabit me. Si innocentem ostendere, prauum me comprobabit.

Iob. 9.

Ibidem.

Art. 6

Ex dictis tuis tantum erit formidandum peccatori, quantum sperandum (ne dicam desperandum) quia in multis offendimus omnes. Et uir secundum cor dei clamat, dicens: Iniquitates meae supergressae sunt caput meum. Et sicut onus graue grauatae sunt super me. Dixisti quod ex Chryso. Opera bona spe generant: mala uero desperationem. tit. i. art. 5.

R H E T.

Iacob. 3.

Psalmus

T H E O.

Inter spem & timorem semper ambulandum sic est uia peccatori, ne spes in praesumptionem, aut timor in desperationem, de genere compellat. Docet hoc Chrysostomus in Matthaeum, homil. sexaginta octaua adducens exemplum grauisimae cuiusdam peccatricis, sed poenitentis. Nemo (in

DE SPE ET FIDV. BONO. OPE.

quit) qui uirtutē colit, confidat, aut dormitet, ne meretrix
 quæpiam eum anteuertat: ille autē non desperet. Certē cum
 iam ad amandum Deum seruēter: redierimus, non sicut ho-
 mines, solet improperare. Præterea nec quando pœnitenti-
 am agimus, quia longo tempore ab eo absuerimus, ex-
 probrat. Sed si solū ut decet conuertamur, ac ei ualde inhe-
 reamus, & carnes nostras timore suo affligamus: confes-
 sum nos amplectitur, fouet, & præcipua charitate profes-
 quitur. Quarum rerum multa non solū in nouo, uerū et in
 ueteri testamento uidere licet exempla.

Et ne formidoloso laqueū uidear pusillanimitatis inie-
 cisse, dico. Quicumque etiam grauissimis aliquando irreti-
 tus sceleribus, cū diuinæ gratiæ impedimentum (peccati ui-
 delicet complacentiā) in sua conscientia non inuenerit, sed
 displicentiam: uolueritq; uel iam à malo resipiscere, fidu-
 cialiter etiam in extremo spiritu, necesse est de Dei confi-
 dat misericordia, testante Hieronymo, ut recitatur de pœ-
 ni. distin. 1. cap. Impor. una. Pœnitentia nunquam sera, si
 tamen uera. Et Ezechiele inquite: in quacunque hora
 (nullam excipit) auerterit se impius ab impietate sua, &c.
 Habet hoc etiam Chryso. hom. 1. de pœnitētia. Dei, inquit,
 clementiam admireris. Trium dierum pœnitentia contem-
 ti Niuitiæ tantam peccatorum iram soluerunt. Tuq; despe-
 ratione non corruas. & si peccaueris, muteris. Quæ
 admodum enim anima pigritans, atque negligens, quæquā
 mutum ad pœnitentiam temporis accipiat, nihil operatur
 magnum: atque sibi ipsi Deum per desidiam conciliat: sic
 qui proposito excitato seruet, atque multa cum solertia pœ-
 nitentiam ostendit, breui temporis momento, longæui tē-
 poris peccata delere poterit. Vt autem maiorem adhuc
 fiduciam

Ezec. 18

fiduciam præstem: subdo. Quemadmodū quilibet præsumitur idoneus: nisi aliud in cōtrarium ostendatur. Vt habetur de præsumpt. ea. Dudum. Ita te securum arbitreris, modò te peccare non oblectet. Porrò si sine formidine uiuere, & securè mori exoptas, Petri accipe consilium dicentis. Sata 2. Petri. 1. gite fratres, ut per bona opera certam uocationē uestram & electionem faciatis. Hoc enim facientes non peccabitis aliquando. Sic. n. abundanter ministrabitur uobis introitus in regnū domini nostri saluatoris Iesu Christi. Art. 7.

Scripturæ cōmendant Dei gratiam, & operibus detrahunt: Nam & Abrahæ opera quanuis summa erant, & maxime cōmendanda, uidetur Paulus non magnifacere. Auersatur etiam Deus uictimas & sabbata, quorum omnium ipse fuerat author. Et tu audebis hominū opera tanti facere, ut illa iudices ad spem confirmandam esse utilia?

Non detrahunt scripturæ operibus quasi mala sint, inuutilia, aut uana, cū ad ea patrandā hortentur. dicit nanque sapiēs. Quodcumq; facere potest manus tua, instanter operare. Et Paulus. Quæ seminauerit homo, hæc & metet. Eccle. 9. Et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet, Et rursus: Vnusquisque propriam mercedem accipiet, secundum suū laborem. Absit quoque ut eis detrahat scriptura quæ deo memorat accepta, Dicit enim: Bibe cum gaudio utnum tuum, quia deo placent opera tua: Sic & dominus commendauit Noe in operibus suis, dicens. Te uidi iustum coram me in generatione hac: utique propter opera. Itaque procul est à scripturis, ut detrahant operibus bonis Abrahæ, aut cuiusuis alterius. Non enim laudem operum extenuant scripturæ, sed docent quòd insufficientia

DE SPE ET FIDV. BONO. OPE.

sunt ad iustificandum, uel saluandum hominem sine Christi sanguine. Et hunc intellige scopum disputationum Pauli de operibus.

1. Cor. 3. Etiam quaelibet Abrahæ, siue alterius opera, modica sunt, conferendo ea ad diuinam gratiam, seu maiestatem, aut nisi existimentur ex dei gratia, quam scripturæ cōmendant dicentes. Non sumus sufficientes ex nobis, quasi ex nobis, cogitare aliquid: sed omnis sufficientia nostra ex deo est. Et iterum. Omnia opera nostra, in nobis operatus es domine. Commendanda itaque est dei gratia, non autem spernenda sunt nostra opera, quæ probata sunt, deo que accepta: quibus & Deus mercedem repromisit regni cælorum. Si uis, inquiens, ad uitam ingredi, serua mandata: & iterum. Voca operarios & redde illis mercedem suam. In extremo quoque iudicio dicturus est. Venite benedicti patris mei, percipite regnum. Esuriui, & dedistis mihi manducare: sitiui, & potastis me. &c.

Nec aspernatus est dominus uictimas, ut in se malas, quemadmodum profers. Sed quia ex conscientia serena non prodierunt. Victimæ impiorum, abominabiles domino ait Salomon: Vota autem iustorum placabilia. Porro cum dominus dixisset per Esaiam. Quò mihi multitudinem uictimarum uestrarum? Ne offeratis ultra sacrificium frustra. Incensum abominatio est mihi. Rationem subnectit. Manus uestræ plene sunt sanguine. Non itaque aspernatur uictimas piè oblatas, aut sabbata rite obseruata. In his enim plus affectum, quàm sensum attendit dominus. Dicitur namque. Respexit dominus ad Abel, & ad munera eius. Eodem primùm ad Abel, deinde munera intuitus est. Ad Caym autem, & ad munera eius, non respexit: quia pio corde non

obtulit. Huius sententiæ est & Irenæus, aduersus hæreses Gene. 4.
Valentini. l. 4. ca. 32. & 34. Art. 8.

Sunt qui nec gratiæ dei, nec fidei laudem serent R H E T.
tes, sua opera iactant: quibus & fidunt.

Suis operibus, quasi existimās per ea saluari sine Chri THE O.
sti sanguine, fedit nemo. Fedit uerò iustus suis operibus, tan-
quam medijs quibusdam, quibus deus mercedem repromi-
sit. Et tanquam de bono gratiæ à deo sibi collato exultās:
Nec non quasi diuinæ gratiæ impedimentum in se non sen-
tiens. Hoc modo exultare docuit ueritas ipsa discipulos Luc. 10.
suos, dicens. Gaudete & exultate, quia nomina uestra scri-
pta sunt in cælis. De hac operum fiducia ait Chry. super
Matt. ho. 54. Quid tibi uidetur in præsentia uita iucundum
atque suauē? Mensæ deliciosa, bona ualetudo corporis,
ingens gloria, diuitiarum copia? Sed hæc illi uoluptati quæ
uirtutem consequitur collata, amara, & mœstitiæ plena
uidebuntur. Nihil enim aliud iucundum est, quàm conscien-
tia proba, & spes futurorum certior. Sic Ezechias cùm
egrotaret, non mensæ deliciarum plenæ recordabatur: Nō 2. Re. 20
eximiæ gloriæ, non regnorum, aut imperij, sed iustitiæ, &
rectæ conscientiæ. memento, inquit, qualiter ambulauerim Psalmus
in conspectu tuo in uia recta. Sic confisus Dauid, aiebat.
Memento domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius.
Et Nehemias (eiusdē in sexto) dixit, Memēto mei Deus in
bonum, secundum omnia quæ feci populo huic. Paulum 2. Tim. 4.
quoque audi exultantem, & dicentem. Bonum certamen
certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: in reliquo re-
posita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi in illa
die iustus iudex. Hæc fiducia, non præsumptio est operum:
sed diuinæ gratiæ, & bonitatis dei commendatio, à quo &

DE SPE ET FIDV. BONO. OPE.

2. Par. 29. per quem opera ipsa prodierunt, secundum illud regis.
 2. Cor. 10. David. Tua sunt hæc omnia domine. Et quæ de manu tua
 1. Esa. 6. suscepimus, dedimus tibi. Qui es principium & finis no-
 strorum operum. Nam omnia opera nostra operatus es
 Psalmus. domine: Huius gloriam confessus est David dicens: Non no-
 bis domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Hæc de
 operibus gloriatio, ad Deum parat fiducialem accessum.
 Non suam, sed Dei querit gloriam: in quam omnia refert,
 secundum illud Pauli. Qui gloriatur, in domino gloriatur.
 2. Cor. 10. Qui uerò bona sua iactanter commemorat, arrogans &
 superbus efficitur, alios cõtemnit, & à Deo despectus pel-
 litur. Quod in Phariseo facile est conspicerere, cui non sat
 Luc. 18. erat de suis operibus gloriari, nisi etiam publicanum despi-
 ceret. Si hic præ illo iustificatus, à domino commendatur.
 2. Cor. 10. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed
 quem Deus commendat.

Quomodo autem hac operum fiducia utendum est, do-
 cet Bernardus super Cant. serm. 68. Merita (inquit) habe-
 re cures: habita data noueris, fructum speraueris, Deum mi-
 sericordiam: & omne periculum euasisti, paupertatis uide-
 licet, & præsumptionis. Perniciosa. n. paupertas, penuria
 meritorum. Habeas unde præsumas: sed non merita. Habeas
 merita: sed ad præmerendum, & non præsumendum. Hinc
 & Chry. sup. Mat. ho. 3. Caueamus, inquit, de nobismetip-
 sis dicere gloriosa: hoc enim nos & hominibus, & Deo
 abominabiles facit. Et idcirco quanto maiora fecerimus bo-
 na, tanto de nobis minora dicamus. Hoc. n. modo, maxime
 & coram Deo, & coram hominibus gloriam consequemur
 non solùm gloriam quæ à Deo est, uerum etiam mercedem
 & tributionemque plenissimam. Noli ergo mercedem repositæ

re, ut merearis accipere. Tu saluari te Dei gratia cōfiterere: ut se ille tibi debitorem fateatur. Nec modò operibus tuis: uerum etiam pro hac gratia, humiliq; sententia. Virtutum enim omnium merita, bonum humilitatis exuperat.

DE MERITO TITVLVS VI.

ARTICVLVS I.

Dicit saluator: Cū feceritis omnia quæ præ R H E T.
cepta sunt uobis, dicite, serui inutiles su- Luc. 17.
mus. Et Esaias ait: Facti sumus ut imihun- Esa. 64.
dus omnes nos: & quasi pānus menstruatae, uni-
uersae iustitiae nostrae. Vnde ergo nobis meritum
apud Deum?

Non negat dñs præfatis uerbis, mercedem bonis operi THEO.
bus: sed edocet seruum non debere extolli & gloriari, eo
quòd iussa domini aduissim perfecerit: & humiliari in
oculis proprijs, atque arbitrari apud semetipsum sibi ob
peracta officia non deberi gratiam à domino: cum nihil pe
regerit, quod non deberet: eo quòd seruus sit. Sed sicuti ip-
sius serui est, exinanire suas operationes, nec quicquam ex
probrare domino ita æquitatis domini est, illa recognosce-
re. Et pro eis, quod sponndit, quod iustitia exigit, retri-
buere. Hæc est sententia Theophil. super eisdem uerbis.
Huic suffragatur & illud Chrys. in serm. de pœnit. & con
fessione. Audi (inquit) quomodo Christus præcepit nos
obliuioni tradere bona opera. Quando hæc omnia feceri-
tis, dicite: quoniã inutiles serui sumus. Ego te non facio inu-
tilem: tu autem si confessus fueris uilitatem tuam, ego te illu-
strem faciam & coronabo. Rursus. Idem hom. 3. In Matt.